

fernando de filippi: umetnost je ideologija, 1978.

NOVE KNJIGE

VOJIN MATIĆ: »PSIHOANALIZA MITSKE PROŠLOSTI« (II),
»Prosveta«, Beograd, 1979.

Piše: Jelena Stakić

Posle *Zaboravljenih božanstava*, objavljenih 1973, ovo je treća knjiga u kojoj poznati beogradski psihijatar, profesor i književnik objedinjuje svoja teorijska psihoanalitička znanja sa svojim interesovanjima za svetski folklor i mitologiju, posebno mitologiju Južnih Slovena. Već u svojoj prvoj knjizi Matić će istaći osobenost svog pristupa mitologiji: on smatra da su se u mitološkim pričama i folklornim običajima zadržali stari odnosi prema objektima (to jest ličnostima ili predmetima za koje se nagoni vezuju) — odnosi koji su potisnuti iz svesti razvojem svesnog Ja i sekundarnog misaonog procesa. Kada tokom razvoja pojedinca ili naroda dođe do takvih nerešenih situacija u kojima preterano nakupljeni strah ugrožava napredovanje, narodni običaji, priče i verovanja predstavljaju tradicionalna rešenja koja se prenose s generacije na generaciju. »Mitovi su neka vrsta snova čovečanstva« — pisao je Matić u *Zaboravljenim božanstvima*. »Unutrašnje potrebe koje oblikuju snove i mitove jesu nesvesne nagonске težnje, impulsi, povezani u fantazme... mitovi se ostvaruju na način prilagođen stupnju razvoja društva.« Najsmelija Matićeva tvrdnja bila je tada da u mitu postoji nešto što predstavlja stvarni događaj u prošlosti neke zajednice.

U prvoj knjizi *Psihoanalize mitske prošlosti* Matić je nastavio ova svoja razmatranja. Potpuno u skladu sa stavovima moderne antropologije, on obrazlaže zašto se ostaci duhovne i materijalne kulture arhaičnog čoveka ne mogu tumačiti analogijom s današnjim intelektualnim i tehničkim proizvodima, već jedino analitičkim kategorijama pregenitalnog razvoja čovekovog. Njegova glavna teza je bila da čovečanstvo, sazrevajući, prelazi isti put koji i savremeni čovek i dan-danji prolazi u svom najranijem detinjstvu.

U drugoj knjizi *Psihoanalize mitske prošlosti*, pak, Vojin Matić nastoji da pronikne u način mišljenja i reagovanja čoveka drevnih vremena, način koji on naziva »paleopsihologija«. I dok su u prethodnim njegovim knjigama psihološka objašnjenja bila donekle u senci preobilne i vrlo zanimljivo povezane i izložene istorijske i etnološke građe, u ovoj ona dolaze do punog izražaja. Autor ima i valjano obrazloženje za to: »Osim što izbegava moralne osude u naučnim disciplinama, psihoanaliza može i da mnogo doprinese svojom teorijom koja kao da stvara neki koordinatni sistem adekvatan pojedinim fazama razvoja čovečjeg odnosa prema objektima« — piše on.

Paleopsihologija, to jest psihologija naroda davne prošlosti (ali i onih koji se i danas nalaze na nekoj zaostaloj lestevici razvoja), može se razumeti, podvlači Matić, tek kada se prouče stadijumi razvoja Ja i mehanizama odbrane, kao i stupanj razvoja odnosa prema objektu; to je, psihoanalitički posmatrano, osnova na kojoj se mogu razumeti ekonomski odnosi, geografska konfiguracija, istorijska prošlost i kulturne veze naroda.

andre cadere: predstavljanje rada / korišćenje rada, 1975.

No, u ovom kontekstu posmatrano, proučavanje stadijuma razvoja čovekovog Ja složenije je no što bi se pomislilo: ono što od čovekovih doživljavanja, viđenja i vizija neko društvo prihvata kao stvarnost, menjalo se tokom različitih istorijskih razdoblja, a menja se i danas. A biš taj sud realnosti, njegove mene tokom pojedinih istorijskih razdoblja, može, ističe Matić, da posluži kao osetljivi pokazatelj stadijuma razvoja u organizaciji čovekovog Ja. Te stadijume moguće je pratiti kroz istoriju, etnologiju i literaturu.

S tog polazišta Matić daje nacrt za jednu psihoanalitičku teoriju razvoja psihičkog aparata, da bi dalje, u posebnim ogleđima kao da rastu jedni iz drugih, obradio teme: »O bolu za izgubljenim«, »Majka smrti«, »Mustra grba na stećcima«, »Mit o silasku u donji svet kod Južnih Slovena«, »Na prelasku u patrijarhat«, »Zemaljska ljubav« i »Zov lepop«.

Psihičko i kulturno su neuništivi — podvlači Matić na više mesta; oni uvek nalaze put do narodne priče, igre, pesme; tek nekom vrstom psihoarheologije mnogi ponavljani, ali teško razumljivi fragmenti priča ili običaja, mogu da se otkriju, rastumače i vrte u celine iz kojih su otrgnuti. Čovek nikada ne može da ne nosi sa sobom ono što je, kako se kaže, »s majčinim mlekom posisao«. Tako se i stvara specifična kultura u kojoj živimo, i to je podloga zbog koje ne razumemo neke oblike tuđih umetnosti, humora, reagovanja u raznim životnim situacijama.

Ali — smatra Vojin Matić, i ovaj njegov stav mogao bi se uzeti kao praktičan zaključak njegovih razmatranja — kada jednog dana postanemo sposobni da razlikujemo paleopsihičke crte ličnosti od savremenih, moći ćemo da doprinesemo boljem prilagođenju raznih društvenih sredina kulturama s kojima budu dolazile u dodir, da bi te dodire bolje iskoristile za sopstveni razvoj i izbegle nepotrebne sukobe. Što se kliničke prakse tiče, biće moguće, veruje Matić, razlikovanje paleopsiholoških od patoloških struktura, i tako će se pripomoći boljem poznavanju čoveka i boljim mogućnostima lečenja.

DŽEVAD KARAHASAN: »KRALJEVSKE LEGENDE«
»Veselin Masleša«, Sarajevo, 1980.

Piše: Tvrtko Kulenović

Samo po izuzetku se događa da nam prva knjiga proze jednog autora donese sobom takvu stvaralačku zrelost, takvo vladanje književnim zanatom u mnogim njegovim vidovima, kao što je slučaj s *Kraljevskim legendama* Dževada Karahasana. Kompozicija knjige, organizacija teksta i, naročito, mogućnosti jezika, za njega ne predstavljaju više nikakvu tajnu, a po sposobnosti da stilski izraz unutar rečenice učini čvrstim i zbije-nim, i obogati raznovrsnim simboličkim potencijalom, malo mu je koji i od naših renomiranih pisaca ravan.

Istovremeno je to, bar za ovaj trenutak naše književnosti, neobična knjiga, jer ne dolazi ni iz čega »našeg«, ni iz kojeg prepoznatljivog lokaliteta, ne koristi nikakav dijalekatski govor